

~~b2
610~~

«Sējējs»

MĒNEŠRAKSTS LATVIISKĀS DZĪVES VEIDOŠANAI

1937

I PUSGADS

Mūžīgās Latvijas sapņi un īstenība

Valsts pastāvēšanas un tautas patstāvības nosacījumus var noskaidrot tikai vērā ņemot sava laikmeta garu pasaules mērogā un pašas tautas īpatnos dzīves apstāklus un tās raksturu.

Ja tauta tikko pārdzīvojusi lielu varonju laikmetu un pārliecinājusies, cik daudz tajā slēpjās spēka un cik daudz tā saskaņotā sadarbībā var veikt, kādas grūtības pārvarēt, tad tā bieži pēc tam iegrīmst sapņainā pāsīvitātē atmiņu un sava spēka apzinānas iešūpota. Tā var notikt, ka tautas pašpaļāvība pārvērtē savu faktisko drošību, rodas bezrūpība un tās rezultātā bezdarbība, aktivitātes trūkums dzīvē. Cilvēks meklē tādu stāvokli, kur labsajūta dod vismazākās pūles, izvairās no nemiera un ciņas, no katras lielāka garīgo un fizisko spēku piepūlējuma. Šis pārāk mierīgais dzīves veids noved tautas dvēseliskos spēkus tādā pat stāvoklī, kā fiziskā bezdarbība muskuļus, kas atrofējas, paliek glēvi, darba nespējīgi. Mazākais piepūlējums tos jau nogurdina, cilvēks kļūst nevarīgs. Kā sportists vingrinās sacensties, tā ik-vienam pilsonim jāvingrina savi miešīgie un garīgie spēki individuālai un nacionālai ciņai. Tāpēc raditājs nemiers, pārvarāmi šķēršļi un grūtības dzīves celā ne tikai neizbēgami, bet vajadzīgi un svētīgi. Šāds apgalvojums it kā runā pretim tam, ko lūdzamies Dieva namā: lai Dievs mums dod savu mieru: Bet vai tad Dieva miers ir sastīngums un bezdarbība? Vai Dieva pasaule nav dzīvības un nemītīgas kustības pilna?

Piegriežoties latviešu pašreizējam noskaņojumam un aplūkojot ne atsevišķos individus, bet visu naciiju kā nedalāmu organismu, varēsim to daudz maz pareizi izprast un novērtēt vērā ņemot pēdējā laika lielāko notikumu psīchisko ietekmi. Nacionālās valsts nodibināšanas heroisms

un tā sasniegumi, ko arī Vakareiropa nosauca par brīnumu, bija tik lieli, ka tie nevarēja nepacelt nacionālo pašapziņu un ticību saviem spēkiem visai augsti. Bet šī pati ticība var radīt arī pārmērīgu pašpaļāvību, kas iemidzina uzmanību, pavedina atmest pastāvīgu modrību par savu visāda veida patstāvību, sekošanu tam, vai kaut kur nedraud briesmas, kurām ikreiz nav jābūt ārējām vai kāra briesmām. Tā var atradināt no pastāvīgas ciņas gatavības. «Mēs spējam brīnumus veikt,» saka mums bezrūpīgās pašpaļāvības balss, «no kā tad mums jābistās!» Jābistas visvairāk no šādas uzmanību iemidzinošās balss. Un jo vairāk tāpēc, ka tā ne tikai var novājināt spēkus varbūtējai nākamai ciņai, bet aizsedz acis arī uz to, kas neatliek am tūlinādarāms.

Cik daudz darāms, kļūst mums skaidrs, ja vērā ņemam, ka pasaules kāra postijumi, izšķiestās vērtības un ārējie dzīves satricinājumi mazi salīdzinot ar tiem, kas notikuši pāšā cilvēkā un kam vēl jānotiek cilvēkā. Mēs tos pamanam tikai pamazām un visu, ko padarījusi liela cilvēces katastrofa, saskatīs tikai mūsu pēcnācēji. Bet jau tagad mums jāatzīst nesaudzīga patiesība, ka progresu rada ciešanas un spaudi. Kā milzīgas masas ķermenim jādod ārkārtīgi stiprs trieciens, lai to izkustinātu, tā liels jauns virziens cilvēces vēsturē var sākties ar visu dzīves pamatu izkustināšanu. No lielās pasaules kāra katastrofas drīz pagājis ceturtādā gadījuma. Šķiet aizdzījušas visas brūces, atjaunota izpostītā materiālā pasaule, uzcelta jauna, kas bagātības un varenības ziņā veido daudzkārt pārspēj. Aulodamas dodas uz priekšu zinātnē un technika, kas abas kopā novedušas cilvēci no «trūkuma pasaules» uz «pārpilnības

pasaules» sliekšņa, kā sakā technokrati. Bet cilvēks izmisumā meklē jaunu mājokli savam dvēseles mieram izpostītā vietā un to neatrod un nespēj uzceļt. Šai traģēdijai pamatā pārpratums: cilvēks nav vēl pamanījis, ka nekas vairs nestāv uz vietas, bet viss kustas ar vienmēr pieaugošo ātrumu. Tāpēc velti mēģināt atgriezties tur, kur kādreiz sākās lielā sa-kustēšanās. Tās vietas vairs nav un nebūs.

Neiespējamība atgriezties sākuma miera stāvokli ir pierādījums tam, ka mums nēmta iespēja apstāties. Jaunā dzīves kārtība ir nemītīga jo-ņošana, kustība bez apstājas, tā ir dināmiska, pretēji agrākai statiskai. Cilvēces traģēdija nu ir tā, ka grūti šai jaunai kārtībai pierast. Uzpeld jautājums, vai tad noticis kāds tik liels lūzums visā pasaules iekārtā, kāds lēciens pavism jaunā pasaulē, ka cilvēks vairs nespēj orientēties dzīvē? Dzīve taču vienmēr mainīsies, vienmēr gājusi uz priekšu un pagātni vienmēr nomainījusi nākotne ar nenoķeramo tagadni vidū.

Ikviena kustība relātīva. Absolūtās kustības jēdzienam nav satura. Tas tāpat fizikas, kā psichisko parādību sfērā. Kustībā mēs salīdzinām priekšmeta stāvokļa maiņu pret kādu par nemaināmu pieņemtu, kā sa-ka koordinātu sistēmu. Staigājot piem., pa istabu, vērojam kermeņa stāvokļa maiņu pret istabas sienām. Šādas stāvokļa maiņas var dažreiz noritēt tik lēni, ka tās nepamanām. Marks Tvens humoristiskajā «Ār-zemju ceļojumā» stāsta par amerikānu tūristiem Alpos, kas, zinādami par glečeru slīdēšanu uz leju, no-lemj braukt no kalniem lejā ar gle-čeru, un šajā nolūkā novietojas uz tā un gaida atiešanu. Nevarēdamīto sagaidīt, amerikāni ieskatās tū-ristu grāmatā un atrud aizrādījumu, ka glečers gadā noslīd uz leju dažus centimetrus. Tas spiež tūristus mai-nīt satiksmes līdzekli, izsakot sašu-tumu par Eiropas gauso dzīves tem-

pu, un piezīmējot, ka Amerikā gle-čeri kustētos, bez šaubām, ar pavi-sam citādu ātrumu.

No mūsu laikmeta skatoties, ar šādu glečera kustību varētu salīdzi-nāt civilizācijas progresu senatnē. Mums tagad toreizējā dzīve šķiet stāvam uz vietas. Un visa tā laika pasaules uztvere bija pieskaņota šim šķietami statiskajam stāvoklim. Cil-vēks tic nemainībāi, zemes nekustī-bāi, atziņu mūžigumam, visas dzīves iekārtas vienmērigam tecējumam. Šī ticība tik stipra, ka toreiz ir pati liels cēlējs spēks. Bez tās nezin vai būtu iespējama lielu, par mūžigām turamu vērtību radišana. Grandio-zās gadu simteņos veiktās senatnes celtnes, akmenī cirstās dailuma for-mas, stingrais dzejas pantmērs, filo-zofiskās sistēmas ar tendenci ap-tvert visumu un pretenzijām uz mūžigu pastāvēšanu un savu atziņu nemaldību, bieži ilgu laiku ļoti sta-bilā dzīves un valsts iekārta un ilgi derīgie likumi nezin vai būtu radīti tik vareni, ar tādu iekšēju spēku, ka varēja pastāvēt gadu simteņus un pat gadu tūkstošus, ja nebūtu ne-maldības un mūžības ticības caur-austi.

Asā kontrastā ar šo statikas pa-sauli ir mūsu laikmeta dināmiskā mūžigās un nemītīgās kustības pa-saule. Abas šķir vidus un jauno laiku robeža. Ja nemeklējam to ti-kai atsevišķos notikumos, bet visā attiecīgā laikmeta garā, tad tiešām vērojam vispārīgo izkustēšanos. Ze-me, kas līdz tam cilvēka uztverē stāvēja uz vietas, sāk griezties ap savu asi un ar līdz tam neiedomāja-mu ātrumu joņot ap sauli. Izkustas līdz tam pazīstamās pasaules robežas un atklājas jauni kontinenti. Ie-spistas grāmatas veidā sāk kustē-ties visu iedzīvotāju starpā līdz tam nedaudziem pieejamās zināšanas. No lielgabala ar šaujamo pulveri izsvie-sta lode iegūst ātrumu, kādu līdz tam cilvēks nespēja dot nevienam ker-menim. Par kustību un maiņu

klūst skaņa un gaisma. To aprakstīšanai top jauna, bezgalīgi mazo liebumu matēmatika, kas spēj skaitlīos izteikt nemitīgo kustību un plūsmu, un tās atrašana varbūt ir asākā jau-no laiku robeža un asākā Eiropas un visu seno Āreiropas civilizāciju robeža. Kustība pārņem valsts iekārtas, nāk revolūcijas. Vienmēr dzī-vāka klūst tautu satiksme. Technika pakāpeniski pārvar telpu, doda-ma liela un pastāvīgi augoša ātruma satiksmes līdzekļus, kas neatstāj mierā un neizkustinātu nevienu vie-tiņu virs zemes.

Mainīgas paliek daudzas agrāk sastingušās ierašas un tikumi. Pār-grozs dzīves veids. Strauji sāk viens otru nomainīt dažādi stili mākslā. Beidzot, par mainīgām zi-nātnē atzīst arī dažādās dzīvnieku sugas un nostāda cilvēku gandrīz bezgalīgas augšup ejošās evolūcijas vīrknes virsotnē. Agrāk par nemai-nīgo turēto atomu saskalda un pār-vērš cita elementa atomā. Zvaigznes mirst un dzimst. Starpzvaigžņāju telpā no energijas šķiet topam ma-terija. Uz kauzālitātes principa di-binātie fizikas likumi pārvēršas sta-tistiskās varbūtību sakarībās. Ne Euklida ģeometrija satricina vecās matēmatikas pamatus. Šķietami ap-riorās aksiomas jāatzīst par pier-dezes atziņām.

Varētu ilgi turpināt uzskaitīt pārvērtības, kas notikušas ar mūsu domāšanas pamatjēdzieniem. Bet laikam nosaukto pietiks, lai tiešām mūsu laikmetam dotu dināmis-kā nosaukumu.

Bet ar to vēl laikmeta raksturo-jums nav pilnīgs. Varētu gluži di-bināti iebilst, ka civilizācija progre-sējusi visos laikos. Tautas, kas sa-vus radītajus spēkus izsmēlušas, no-iet gan no skatuves, bet to kultūras mantojumu saņem citas, un tā turpi-na augt. Arī agrāk mainījušās valsts iekārtas un viena filozofijas sistēma stājusies otras vietā, notikušas lie-las tautu staigāšanas, radušies da-

žādi mākslas novirzieni. Jaunajam laikmetam raksturīgs civilizācijas progresā ātrums, šī ātruma straujas pieaugums. Ja mēģinātu šo progresā norisi attēlot grafiski dažādos laikos un mums būtu viena mēraukla dažādiem civilizācijas un kultūras ieguvumiem, tad laikam dabūtu līkni, kas sākumā gandrīz taisni ļoti lēnām kāpj uz augšu, bet tad strauji paliecas uz augšu. Šis civilizācijas progresā pieaugums šķiet esam progresam būtisks.

Apskatīsim civilizācijas ātruma pieauguma sekas kādā konkrētā ga-dījumā, piem., vispārējās un kādas speciālās izglītības izplatību dažādos laikos. Sāksim ar kādu laikmetu priekš dažiem gadsimtiem. Tad la-sīt un rakstīt pratēju bija maz un tiem bija priviliģēts stāvoklis. Viņi varēja izpildīt dažādus pienākumus, ko analfabēti nevar. Bet atlase kaut kādam speciālam amatam, kas prasa ipatas spējas, bija maza. Pieņem-sim, ka šī speciālā nodarbošanās kī-miķa darbs. Kīmiķu tad nevarēja būt daudz, un to arī bija maz, jau-nu pētījumu arī parādījās maz. Ne-bija arī šajā novadā lielāku sasnie-gumu ar praktisku nozīmi. Materiā-lā kultūra, kas uz tiem balstījās, au-ga lēnām. Tas bija, kā mums tagad šķiet, mierīgs dzīves laikmets, kurā aiziešanu var apraudāt, it sevišķi raugoties uz to caur romantisma un ideālizācijas rožainu prizmu, kā pa-rasti skatām aizgājušos laikus.

Kādu gadsimtu vēlāk sastopam jau ievērojami lielāku lasīt un rakstīt pratēju skaitu. Viņu priekš-rocības pret analfabētiem tagad ma-zākas, bet lielāks katras nozares speciālistu skaits. Kīmiķu tā tad tagad arī daudz vairāk. Lielāks ta-gad zinātnes atklājumu skaits, pie tam arī lietišķajā kīmijā. Tāpēc materiālās kultūras ne tikai apjoms, bet arī pieaugums lielāks. Ja bei-dzot atgriežamies mūsu laikmetā un aplūkojam kādu augsti civīlizētu tautu, tad tur analfabētu vairs nav,

jeb to praktiski nenozīmīgs skaits. Bet nu lasīt un rakstīt prašana nedod nekādas priekšrocības vienam pilsonim salidzinot ar citiem. To ties lielāku nozīmi ieguvušas speciālās zināšanas, kas vienīgi tagad var dot zināmas priekšrocības dzives cīņā. Bet ja viena novada speciālistu tagad jau daudz, tad tiem katram atsevišķi jāizceļas ar labāku priekšmeta pārvaldišanu, prasmi un veiklību, lai gūtu priekšrocības salidzinot ar citiem. Tā rodas sacensība arī speciālistu starpā, kas dod milzīgu progresu pieaugumu. Lielais, piem., ķīmiķu skaits un viņu savstarpējā sacensība dod tagad nebijušu ķīmijas un ar to saistītās materiālās kultūras uzplaukumu. Lai to apstiprina daži skaitļi. Līdz 1887. g. māksligā, kā sakā sintezes celā, bija iegūts apm. 25.000 dažādu organisko vielu, un toreiz gada laikā publicēja apm. 1200 jaunu pētījumu ķīmijā. Līdz 1937. g. sintezēts jau 300.000 organisko savienojumu, un pēdējā laikā ik gadus publicē apm. 60.000 pētījumu. Tā tad ķīmiskās pētišanas intensitāte pašreiz 50-kārt lielāka kā priekš 50 gadiem. Šos skaitļus varētu papildināt ar datiem par ķīmisko uzņēmumu skaita, ražoto viedu daudzuma, nodarbināto strādnieku skaita pieaugumu u. t. t.

Bet līdztekus krit ķīmiskās rūpniecības ražojumu cenas, tās kļūst vienmēr vairāk pieejamas patērētājiem. ķīmiskā apstrādāšana cel materijas vērtību. Bet ķīmija cilvēka gara radīta. Celot materijas vērtību, cilvēks tajā ieliek zināmu gara darbu, to it kā apgaro. Bet tai pašā gaļajā darba rezultātā vērtīgā materija kļūst vienmēr plašāk pieejama.

Tā tad izglītības izplatība mazina izglītoto relātīvās priekšrocības, veicina kopēja kultūras limeņa celšanos, rada speciālistu pieaugumu un to savstarpējo sacensību, vairo zinātnes, technikas, materiālās kultūras augšanas ātrumu, cel materijas vērtību

un dara šo apgaroto materiju visiem pieejamu. Ķīmijas piemērā izsekotās sakarības atradīsim arī citos civilizācijas novados. Piem., arī mēchaniskā materijas apstrādāšana ir tās cildošana pārveidojot tās formu, kas gara dota. Tāpēc varam teikt, ka materiālā kultūra, kas aug ar zinātnes un technikas attīstību izpaužas ar to, ka materija kļūst vienmēr vairāk apgarota. Varētu teikt, materija ir gara tvertne civilizācijas procesā.

Ja nu esam atzinuši, ka progress bez apstājas aug un tā augšanas ātrums nemitīgi pieņemas, tad ar to vēl nebūt nav izšķirts jautājums, vai progress pats par sevi pozitīva parādība, vai tas vēlam s jeb nes nelaimi, kā nopietni domā daži filozofi. Šo jautājumu arī nemēģināsim izšķirt, jo, vai nu mēs togribam vai nē, apturēt progressu un tā augšanu mēs nevarām, kā nevarām apturēt zemes griešanos. Vai raud idilliskās birzis un klusās plavas sava nakts miera, ko aizdzēn tās šķērsojot griezīgie lokomotīvu svilpieni, vai dusmo dzīlās upju ieļejas un teiksmainās grāvas, kas šķita esam drošas, ka neviens netraucēs to sapņus, tagad, kad briesmone technika sūta tām pāri aeroplānu rūkoņu — nekādi spēki vairs neatgriezīs aizgājušos laikus. Civilizācijas ērtību inde, kā to nosaukusi progresu pretinieki, par daudz dzīli iesūkusies cilvēces asinīs, lai tās darbību apturētu, un nevis stipras dzīvotgribas, bet paguruma pravieši ir tie, kas aicina atgriezties primitīvos dzīves apstākļos. Par vienīgo pasaules un dzīvības jēgu varbūt progresu sauks citi, un mūsu laikmeta gars būs liecinieks viņu pusē.

Teorētiskā fizika jaunākā laikā nesusi daudz mācību, kas grūti ieķļaujamas mūsu līdzšinējā domāšanas veidā. To starpā ir teorija, ka

kosms, fiziskais pasaules visums nemitigi izplešas un šis izplešanās ātrums pastāvīgi pieaug. It kā šis parādības atspulgs cilvēces dzīvē ir nemitigi pieaugošais dzīves temps, kas šodien sasniedzis jau tādu ātrumu, ka vēstures tecējums senatnē un pat ne visai sen, mums tagad šķiet stāvēšana uz vietas. Un šo progresu augšanu apturēt, liekas, ārpus cilvēka spēkiem.

Mainoties ārējiem dzīves apstākļiem jāmainās arī cilvēka attiecībai pret tiem. Jāmainās pasaules uztverei, pieejai šai pasaulei un dzīves ie-kārtai. Jāmainās arī pašam cilvēkam, cilvēku sabiedrībai, tās tieksmēm, centieniem, ideāliem. Šī maiņa var notikt lēcieniem un izsaukt lielas katastrofas. Tā var arī notikt pakāpeniski, evolūcijas veidā, kas mums vēlamāk, jo nerada smagus satricinājumus atsevišķo personu dvēselē, ģimenē, sabiedrībā, valstī. Tomēr ieskatu starpība paaudzēm mainoties, «tēvu un dēlu» problēma, vienmēr bijusi un būs.

Bet ja nu pastāvošā pasaule jāpieņem par dināmisku, nemitigi un strauji mainīgu, vai tad ir vispārkaut kas paliekams un mūžigs? Vai arī ētiskās vērtības padotas tikpat straujai maiņai? Vai šāda pasaules uztvere nenoved mūs pie ētiskās, morāliskās anarchijas, pie nihilisma?

Mūžigi ir likumi, kuriem kļauza pasaules nemitigi mainīgā norise. Šie likumi nav cilvēka doti, bet dabā paša Dieva rakstīti un nosaka pasaules norises kārtību. Zinātnē tiecās šos likumus atklāt un saprast un tās pētījumi ir tāpēc Dieva meklēšana. Cilvēkam vēl nav dots šos likumus visā pilnibā un pareizibā tūliņ redzēt un saprast. Zinātnes atklātie dabas likumi tikai vairāk vai mazāk pilnīgs tuvinājums īstajiem pasaules rituma likumiem. Bez apstājas meklēdama zinātnē lēnām tuvojas Patiesībai. Aplams tāpēc uzskats, it kā zinātnē savas atzinās pati apgāztu. Vienas teorijas

nomainīšana ar jaunu, uz jaunatrastu novērojumu pamata, ir tikai tuvošanās vienmēr lielākai pilnībai, pie kam krājas fakti, kas kādreiz kļūs par pamatu visas Patiesības atrašanai, kuŗu šodien, nezin vai cilvēks jau cienīgs skaitā.

Bet arī daudzi morāles likumi norakstīti no bioloģiskiem dabas likumiem. Ja tie ilgstoši derīgi un daži pat cilvēces vēstures laikā ne-mainās, tad tie tuvi patiesiem bioloģijas likumiem, bez kuŗiem nevar pastāvēt dzīvība, tā tad arī cilvēks. Piemēram varētu minēt likumu, kas rēgulē civilizēto tautu ģimenes dzīvi ar monogamiju un atbilst bioloģijas likumam, kas uztur normālos apstākļos vienādu vīriešu un sieviešu skaitu. Ētiskie likumi būtu jāmaina, ja mainitos cilvēka bioloģiskā daba. Tas, jādomā, tiešām notiek, bet gan tīk lēni, ka viss vēsturiskais laikmets par išu, lai šādas pārmaiņas varētu pamanīt. Ja tāpēc morāles likumi mums šķiet esam mūžigi, tad tas nozīmē, ka šie likumi tiešām ļoti tuvi vai pilnīgi atbilst dabas un bioloģijas likumiem un varam ar pilnu tiesību teikt, ka šāda Dieva likumu atminēšana sasniegta dievišķas atklāsmes celā.

Bet sabiedriskās ētikas likumi ne vienreiz vien mainījušies pie dažādām tautām un dažādos laikos. Nevar salīdzināt civilizētas un mežoņu tautu ētiku. Ka tā mainās ar laiku, rāda kaut divu tādu ētisko izejas punktu salīdzinājums, kā «acs pret aci, zobs pret zobu» un «mīlē savu tuvāku kā sevi pašu».

Tā tad maiņa un kustība tiešām visur vērojamas, tikai to ātrums nav visur vienāds.

Lai spriestu, cik pareizu iet tauta ceļu savas pastāvēšanas nodrošināšanai, bez šīs vispārējās laikmeta charakteristikas vērā jāņem, kā jau bija minēts, pašas tautas individuālie dzīves apstākļi.

Jau savas valsts patstāvības īsajā atjaunošanas laikā esam pārliecīnājušies, ka valsts iekārtu nevar taisīt mēchaniski, pēc sveša parauga. Bez šaubām, vērā jāņem viss, ko var dot zinātnē un piedzīvojumi par citu valstu tapšanu un to iekārtu, bet patstāvīgas un pastāvīgas nacionālās valsts tapšana var būt tikai jaunradišanas akts, kam nav gatava parauga un kas iespējams tikai tad, ja nācija šim aktam nobriedusi un izbīda no sava vidus personības, kas spējīgas savas valsts īpato ideju uztvert un laikmeta garam atbilstošā veidā reālizēt, saskanojot šim nolūkam visu nācijas produktīvo spēku sadarbību.

Nobriedumu patstāvīgai valstij latvieši pierādījuši netikvien ar savu senatnes augsto kultūru, bet jo vairāk ar savām uzvarām saimnieciskās un kultūrālās dzīves organizēšanā smagajās priekšķaļa cīņās, ar savām atbrīvošanas cīņām un izpostītās Latvijas atjaunošanu. Lielas organizētājas personības latvieši devuši atmodas laiku gaišo darbinieku personās, jaunākā laika sabiedriskos darbiniekos un kā spilgtāko Latvijas patstāvības atjaunotāju tagadējo Valsts prezidentu un tautas Vadoni.

Kāda valsts tad nu atbilst laikmeta garam? Tā raksturojas ar spilgti izteiktu nacionālismu. Tautas kārtojas valstīs, sekojot nacionālajam principam. Valsts paliek par tērpu tautas organismam, par līdzekli nācijas augstāko mērķu saņiegšanai. Šis nacionālisms dažās vietās ieguvis pat bioloģiski - organisku tulkojumu, liekot valsts pamatā tautas organismu, kuŗa raksturu noteic asinis, kas rit tautas locekļu dzīslās. Dabzinātniskā skatījumā pret šādu ieskatu nebūtu ko iebilst, tikai mēs vēl nezinām, kuŗas asinis tad nu labākās un vēl ļoti maz zinām par to, kā pie vislabākām tikt.

Bet nacionāli - organiskais viedoklis prasa jaunu valsts iekārtu, tādu, kur visu šī organisma daļu un locekļu sadarbība būtu stingri saska-

ņota, koordinēta. Tā cēlusies autori-tārās valsts iekārtā. Nacionālas valsts idejas uzplaukums un nostipri-nāšanās radījusi arī jaunas attiecības tautu starpā. Lai izkoptu savu nacionālo seju, tautas sprauž jaunas līnijas savas kultūras tālākai attīstībai, pēc iespējas atbrīvojoties no visa, kas nācijas garam svešs un kroplo tās dvēseli un izceļot savu īpato dabu, izkopjot savus nacionālos ide-ālus. Šie centieni arī var pāriet galējibās, ja mēģina noliegt vai atkra-tīties no tādām kultūras vērtībām, kas izaugušas gadu tūkstošos, vēstu-res pārbauditas un ieguvušas viscil-vēcisku nozīmi. Veselīga tāda nacio-nālas kultūras šķistīšanās, kas atkra-tās no svešām ietekmēm, ja tās para-lizē nācijā slēpto spēku pilnīgu at-raisišanos un nedod nacionālajam ģenijam teikt savu vārdu, kas tad ienestu viscilvēciskākās kultūras ie-guvumos jaunas vērtības. Ja kāda tauta, piem., atrodas citas tautas poli-tiskā jūgā, tad tai ņemta iespēja aktīvi piedalīties savas sabiedrības un tādas valsts organizēšanā, kas tai dotu vislielāko labklājību. Ja tauta citas saimnieciskā atkarībā, tā ne-var veidot savu materiālo kultūru un labklājību ar savu pieeju dabai un tās bagātībām, dot savas šo bagātību izmantošanas metodes, ra-dīt savas sintēzes un parādīt savas izdomas spējas, kas va-rētu dot lielus jaunus zinātnes un technikas atradumus. Ja tauta pa-kļauta svešai gara kultūrai, ja tā aug svešas un tās būtībai nepieskaņo-jamas mākslas, literātūras iestarojumā, kas kroplo tās dabisko gaumi un nedod uzplaukt savai daiļuma iz-jūtai, jo svešā ideoloģija nomāc tās centienus un raksturu, tad apdraudēta pati nācijas dvēsele. Ja tai uz-spiesta svešas valodas lietošana, tā kā bojājas savai valoda vai arī tā pavisam tiek atmesta, tad apdraudēta jau pati tautas pastāvēšana. Ja svešas ietekmes iznīd tautas tradici-jas, ierašas un tikumus un iepotē tai

vietā citas, tās raksturam svešas, tad zūd tautas pastāvēšanas jēga un pamati.

Nacionālā valsts nu pasargā tautu no visiem to drupinošiem spēkiem un dod tai lielāko savas nacionālās personības izpauduma iespēju. Bet ar nacionālās valsts nodibināšanu vien tas vēl nav sasniegts. Tā tikai forma, kuŗā liekams pats galvenais — saturs.

Valstiskais nacionālisms novedis dažas valstis pie nacionālā egoisma. Tas parādās, piemēram, ar vienas tautas norobežošanos no citām, kas redzams satiksmes, preču apmaiņas sašaurinājumos pretēji technikas veiktai telpas pārvarēšanai un milzīgai satiksmes līdzekļu attīstībai. Šeit pieder tā saucamā autarkija, kas nozīmē apmēram to, ka viena valsts neko negrib įņemt no citām, bet visu ražot pati, iztieket tikai ar savām dabas bagātībām un tās pārstrādājot pati. Grūti gan pieņemt, ka šāds stāvoklis varētu palikt ilgstošs. Tautu norobežošanās un autarkija, kas varbūt atbilst tautas iekšējo spēku pilnīgākai izveidošanās stadijai, izbeigsies. Varbūt tā apslēpta cīņa, kas kādreiz uzliesmos tiešā un atklātā cīņā vienā vai otrā veidā. Uzvarēs tā, kas būs sasniegusi lielākos savas iekšējās energijas krājumus. Kādi tādā gadījumā būs cīņas ieroči, nekrit pašreiz svarā, bet tas nebūs fiziskais spēks, kas uzvarēs.

Ar teikto pamata vilcienos novilktais robežas laukam, kur jādarbojas atjaunotās Latvijas pilsonim. Tā ir straujas kustības, dināmikas pasaule, nemītīgs, vienmēr augošais progress, gara un materiālās kultūras vairošana bez apstājas, materijas vērtības celšanās tajā iemiesojoties garam; sava nacionāla valsts kā forma, kas prasa saturu vērtību rādišanas veidā; tai apkārt skaitā lielas tautas, kas viena ar otru atrodas ne-pārtrauktas sacensības stāvokli un uz laiku nogremdējušās savu nacionālo spēku vairošanā, asināšanā un

kāpināšanā. Kas jādara šajos rāmjos latvietim, ja viņš grib, lai latvieši un Latvija vienmēr būtu?

Esam dzirdējuši, ka latvieša raksturs esot vairāk pasīvs, nekā aktīvs. Latvietis esot vairāk vērotājs, mazāk darītājs, vairāk sapnotājs, nekā reālists. Tam esot maz uzņēmības un gribas valdīt. Par to liecinot liriskais elements tautas dzejā un daiļliterātūrā, vispār mākslā, ēposa trūkums tajā. Viegli pakļaujoties svešai varai un ietekmēm. Latvieša tips esot Antīnš.

Paceljas jautājums, cik tas pareizi un cik no šīm īpašībām, ja tās atbilst īstenībai, tiešām latviskas, cik radušās latvieša raksturā vēsturisko apstākļu ietekmē. Vai no otras pusēs, latvieša raksturā nav daudz tādu īpašību, kas pagājušos gadsimtos nevarēja ne parādīties, ne izveidoties. Nav viegli atrast atbildi uz šiem jautājumiem, kamēr nebūs latviešu vēstures, jo par tādu gan nevar nosaukt fragmentus, kas pēdējo gadu pētījumos izniruši un tikai liecina par līdzīnējās latviešu vēstures nepilnību. Un ja pareizo un pilnīgo vēsturi neizdosies uzrakstīt, tad tikai nākotne rādis īsto latvieša dabu, jo nevar spriest par to, vai būri ieslodzītais putns prot lidot jeb nē.

Katrā ziņā tas, kas mums zināms par brīvo latvieti, seno latvieti rāda gluži citādu latviešu raksturu, nekā bija minēts. Tie karotāji un cīnītāji, kas prata pirms gadu tūkstošiem nostiprināties mūsu tagadējā Latvijā, to gadu tūkstošus sargāt no svesām varām, ievadīt tirdzniecību ar svešām zemēm, uzcelt, sava laikmeta mērogā, ievērojamus kultūras centrus, apstrādāt zemi jau sīrmā senatnē, pēc Tacita liecības, čaklāk nekā kaimiņu tautas, eksportēt uz ārzemēm, piem., Holandi, labāku labību, nekā citas zemes, izveidot savu amatniecību un jau senatnē brīnišķigu daiļamatniecību, gan neliecina ne par uzņēmības trūkumu, ne par mazdūšību, ne miegainību vai par Antīnu kā

latviešu dominējošo tipu. Hercoga Jēkaba jūrnieki un kolonizatori tācū bija latvieši. Ja pasivitāte un bezdarbība būtu latvietim tipiskas, kā tad būtu iespējams, ka pat jaunākā laikā viņu tik augsti cienīja tā enerģijas, lietpratības un apzinības dēļ ārpus Latvijas robežām? Un tad mūsu lauku māju saimniece, latvietesieviete, visas tautas rakstura auklētāja un glabātāja: neuzbāzīga un kautra, bez skaļuma un pretenzijām, gadu simteņus bez lielām skolas gudrībām, bet ar apbrīnojamu dzīves gudribu un brīnišķīgu māku valdīt un vadīt, tādu, ka viņai dzejnieks pilnīgi dibināti liek galvā kēniņienes vāniņagu! Man gribētos gandrīz apgalvot, ka viņa izauklējusi arī autoritāras varas ideju, tik liela bija tās autoritāte latviešu sētā. Vai viņa varētu ieaudzēt latvieti kalpa dvēseli?

Tālāk latviešu strēlnieku un brīvības cīnītāju heroisms — varoni zēni no skolas sola, — vai tad viņos varoņu gars tapa no nekā? Tautā snaundošo varoņu garu uzmodināja pirmais brīvības cerības stars, kas izlauzās cauri tā laika melnajiem mākoņiem. Beidzot, latviešu zemnieks cīnā ar skarbo dabu un skopo zemi, viņa sīkstums un izturība šajā cīnā, vai tie runā par mīkstčaulību? Varbūt par mīkstčaulību noturējuši brutālitātes trūkumu tie, kas brutālitāti uzskata par lielu spēku? Savas brutālitātes tiešām latvieti nav.

Ja tad nu latvieti sāk parādīties zināma pasivitāte, tad tā nav pirms a t n ē jā rakstura īpašība, bet gan važās iekaltās aktivitātes sekas, tā tad sekundāra parādība. Un jāatzīstas, ka šādu pasivitāti mēs tiešām daudzos gadījumos novērojam jaunākā laikā, kad to vismazāk varēja sagaidīt. Gadu simteņus latvietim vie-nīgie pieejamie nodarbošanās veidi bija zemkopība un amatniecība, pēdējā arī ar lieliem ierobežojumiem, lai gan latviešu loma pilsētās arī nebrīvības laikos bijusi lielāka, nekā

nesen vēl domāja. Mīlestība uz zemi neapšaubāmi pirmatnēja latvieša īpašība. Ko tad nu nozīmē bēgšana no zemes taisni tajā brīdī, kad latvietis atkal atgūst pilnā mērā tam atņemtās zemes īpašuma tiesības? Varētu domāt, ka no zemes aizejošais latvietis meklē nodarbošanos tājās nozarēs, kas viņam līdz šim nebija pieejamas, ka viņā brīvs kļuvis uzņēmības gars, ka tagad parādīsies viņa iniciātīva, patstāvība. Bet vari- rums zemes bēdzēju gluži otrādi, baidās pat zemkopja darba riska un meklē «drošu un siltu vietu» vislabāk valsts paspārnē, apmainīdams tiešu vērtību ražošanu ar biroja darbu, kas arī ļoti vajadzīgs, bet gan maz dod iespējas atraisīties lielai uzņēmībai un iniciātīvai. Tā mēs visu laiku redzam valsti cinamies ar pie-augōšo ierēdņu skaitu un ražīgā darba darītāju trūkumu.

Lai šie vārdi neliktos par nepamatotiem pārmetumiem, minēšu kādu piemēru, bez mazākā nodoma uzbrukt kādai mūsu intelligences dalai, kas ķemts no personīgiem novērojumiem. Mūsu ūniversitātē ir techniskās fakultātes, kuŗu uzdevums zi-nātniski sagatavot technikas darbiniekus rūpniecībai, fabrikām, dzelzceļiem, lauksaimniecībai u. t. t. Kas iestājās šajās fakultātēs, tam skaidri jāzin, ka viņa darba lauks būs tiešā ražošana, ka viņam būs jāņem rokā matērija un tajā iekšā jāliek gars, ko zināšanu veidā uzkrājis smadzenēs. Ja viņš iestājoties to vēl nezinātu, tad tas viņam jāsaprot savu priekšmetu studējot un vai nu šis studijas jāmet pie malas, ja tās nepiemērotas viņa tieksmēm un spējām, vai arī jāiedegās mīlestībā uz nākamo darba lauku un tad sagaidāma tikai dzīšanās pēc iespējas drīzāk mesties iekšā tādā darbā. Bet novērojumi stāsta citu. Klūt par speciālistu - techniķi var tikai praktiski strādājot. Tāpēc būtu sagaidāms, ka technisko fakul-tāšu studenti izlietos katru izdevību tikt pie prakses savā speciālitātē.

Bet bieži izrādās, ka uz sagādātām prakses vietām nav kandidātu! Vēl vairāk, daži rūpnieki velti izmeklējušies saviem uzņēmumiem latviešu inženierus. Esmu dažreiz personīgi meklējis mēnešiem ilgi dažiem uzņēmumiem piemērotus speciālistus, piem., tādus, kam netikai zināšanas, bet kas var arī būt labi administratori. Toties, ja atbrivojas kāda ierēdņa vieta, kur arī vajadzigs speciālists inženieris, tad mazākais daži desmiti kandidāti pieteicas vienmēr.

Tā nu iznāk, ka brīvais latvietis bēg no savas zemes, bēg no fabrikas un laužas birojā pie papīru kaudzēm. Vairas no rīkošanas un atbildības par savu rīcību un priečājas, ja atrod kādu, kas to izrīko. Dzied «es gribu būt kungs savā dzimtajā zemē», bet meklē ne kam pavēlēt, bet kam klaušīt!

Sis piemērs, kuŗam varētu pievienot simtu citu, rāda, ka daudzi no mums vēl lielā nebrīvības ietekmē un cik liels darbs vēl priekšā, lai no šīs nebrīvības tiktu valā un atrastu kungus pāsi sevi. Varētu atrasties kāds, kas nemsies apgalvot, ka klausīšanas, ne pavēlēšanas ideoloģiju diktē autoritārais valsts režims. Laikam gan nevar izdomāt aplamāku šī režima iztulkojumu, kā aktīvitātes un iniciātivas noliegšanu produktīvā darbā. Latvietim gan vēl nekad nav bijuši tik plaši atvērti vārti uz līdzdarbību ikvienā ražīgā darbā, visās dzīves un saimniecības nozarēs, kā šodien. Netaisnība, kas latviešiem līdz šim bija nēmusi iespēju piedalīties visās darba nozarēs, arī tajās, kas visvairāk veicina turību un labklājību, autoritārās varas novērsta. Un taisni milzīgās iespējamības un izredzes, kas tagad pavešas, visvairāk pamudinājušas mani pieskārties jautājumiem, kas varbūt nav patikami mūsu intelligences daļai, it īpaši jaunatnei. Uz to mani pamudinājušas bažas par to, vai mums pietiks ļaužu, sagatavoti darbinieku, lai veiktu lielos uzde-

vumus, ja mēs līdz šim pret tiem izturējušies tik pasivi. Meistari no debesim nekrit. Vai mēs šo darbu iemilēsim tā, ka tas kļūtu par mūsu ilgstošas labklājības pamatu, ja mēs pret to līdz šim bijuši tik vēsi?

Varētu teikt: vai tad mums katrā ziņā jānodarbojas ar visu, kas mūsu zemē notiek, jābūt visur klāt, jāprot un jāvar viss? Ja gribam būt saimnieki, tad jā un jā. Pilnīga nacionālā patstāvība iespējama tikai tad, ja ikvienā dzīves nozarē pārvaldam situāciju. Nacionālo drošību sajutīsim tikai tad, ja ikvienā ražošanas un nodarbošanās nozarē būsim pilnīgi neatkarīgi un tik stipri, ka vajadzīgā bīdi varam iztikt vieni paši, bez svešas palidzības. Šādā viedoklī nav nekāda šovinisma, tas tikai atbilst nacionālas patstāvības definīcijai un nacionālās valsts pastāvēšanas pamata noteikumiem.

Tāpēc būtu vislēlākā kļūda, ne piedodama vieglprātība un paviršiba, ja mēs vairītos kaut kāda darba tamdēļ, ka tas mazāk pievilcīgs, vai tāpēc, ka tas prasa vairāk rūpju un pūlu un tikai tāpēc atstātu to bez latviešu līdzdalibas. Pati ideja, ka nacionālai valstij jābūt līdzeklim un formai, kas nodrošina pilnīgāko nācijas nedalāmā organisma attīstību un labklājību ar visu šī organisma daļu un locekļu vienmērīgu, samērīgu un saskaņotu līdzdalību, katēgoriski prasa uzņēmību, iniciātīvu un intensīvu līdzdalību ikvienā dzīves, kultūras un saimniecības novadā. Jāiznīd tādas vecā rauga atliekas, kas izskan vārdos «ne mana cūka, ne mana drūva». Jāatraisās no tādas pieejas dzīvei, ka kāds par mani gādās vai rūpēsies, ja pats neko nedarišu. Nacionālās valsts celtnē nedrīkst palikt nekādu robu vai plāsu, kas nebūtu aizpildītas pāšu spēkiem, jo tākai šāda celtne droša no sabrukšanas un ārējiem uzbrukumiem.

Ar valsts patstāvības atjaunošanu un valsts iekārtas izveidošanu beiždās viens ciņu posms. Bet tās nav

cīņas beigas. Sākas konstruktīvais valsts dzīves periods, kas prasa ne mazāk cīņas, kā iepriekšējais. Cīņa par formu pāriet cīņā par saturu. Pirmajā posmā bija jādod atbilde uz jautājumu: vai Latvija var tapt. Tagad jāatbild uz jautājumu: vai Latvija var pastāvēt. Šī atbilde ir izšķirošā. Un lai tā skanētu «jā» nevar dusēt uz pirmā posma uzvaras lauriem un tikai sapnot par mūžigo Latviju. Latvija ir, bet mūžiga tā vēl jāpada dara un nekad nav jāapsājas darīt to, kas nepieciešams, lai tā mūžiga paliktu. Tam vajaga ticības saviem spēkiem, ko mums devusi mūsu senvēsture un mūsu uzvaras. Lai Latvija paliktu visi mūsu skati jāvērš tagad nākotnē. Tas nozīmē stāvēt uz zemes un nevis lidot rožainos mākoņos, kas nav jāsaprot kā aicinājums ie sligt materiālismā, bet gan matēriju un līdz ar to zemi piepildīt ar garīgumu, ar kustību, ar darbību. Tas nozīmē sajust atbildību par to, ka visur sākas kustība un dzīvība un to visur rada, uztur un vada latvietis. Tas nozīmē skaidri apzināties, ka šī kustība ne uz vienu mirkli nedrikst apstāties un šīs kustības ātrums ne par vienu milimetru nedrikst palikt pakaļ tam tempam, kas raksturo mūsu dināmisko, sākumā aprakstīto laikmetu.

Bet kas tad nu ir šīs radāmās kustības konkrētais saturs, kas tad praktiski jādara, lai nepaliku pakaļ laika garam un lai mūs nesamītu tās tautas, kas tam spēj sekot? To, varbūt, visskaidrāk pateiks kādi piemēri. Jūs esat dzirdējuši par lielo Ķīnas mūri. Tas bija lielas sava laikmeta idejas iemiesojums. Grandiozais darbs veikts ticībā, ka tā laika cīņas ieroči vienmēr paliks tie paši, tā tad nodrošināts mūžīgs miers. Tagad jūs lasāt avīzēs, kā kāda lielvalsts iznīcinājusi desmit kreiseļu, jo tie novecojušies, vai noplēš veselu grandiozu apcietinājumu

sistēmu, kas tikai dažus gadus pastāvējusi, jo atrasti kaujas līdzekļi, pret kušiem tā nederīga, un sāk celt jaunu. Kaš norit laborātorijās. Ja atrasts kāds cīņas ierocis, meklē tam pretlīdzekli un tiklīdz tāds uziets, meklē jaunu. Aizsardzības stiprums un nācijas drošība tā tad atkarīga no tā, ar kādu ātrumu šie līdzekļi un pretlīdzekļi tiek atrauti.

Bet nebūt nav jādomā tikai par tādu cīņu, kas norit kašā. Vēl intensīvāka un pat varbūt tiešām sekām bagātāka sacensība, kas norit parasto patēriņa produktu ražošanā. Minēšu piemēram atkal kādas man labāk pazīstamās ķīmiskās rūpniecības nozares. Lielajās krāsvielu fabrikās, kas izaugušas par universāliem ķīmiskiem uzņēmumiem, jo ražo skābes, sārmus, mākslīgos mēslus, kad vajaga sprāgstvielas un smacīgās gāzes, mākslīgās šķiedras un gumiju, mākslīgo benzīnu un svekušu t. t. — strādā simtiem mācīto ķīmiķu tikai pētišanas darbu, lai atrastu metodes, kā ražot jaunus produktus, kā uzlabot pastāvošās metodes, lai ražojumus padarītu lētākus un labākus un tā varētu noturēties drausmīgajā konkurences cīnā. Šie uzņēmumi dibina savu pastāvēšanu ne uz to, ko un kā tie ražo šodien, bet uz to, ko un kā tie ražos rīt. Un šī mūžīgā meklēšana un sacensība viens no tiem dzinējspēkiem, kas rada sākumā atzīmēto progresu.

Gluži tādi pat apstākļi ikvienu citā rūpniecības novadā. Automobiļu vai līdmašīnu tipus apzīmē ar 1936. vai 1937. g. modeli. Noplēš tramvaju, jo tie traucē šodien satiksmi. Likvidē dzelzceļus un būvē tai vietā šosejas. Pārdod kuģus, kas vēl vislabākā kārtībā, ja parādījies pilnīgāks tips. Grandiozu praktiskas dabas celtnu amortizāciju rēķina tikai uz 10—20 gadiem, paredzot, ka tad tās jau būs ne novalkātas, kā rēķināja agrāk, bet novecojušās.

Un ja nu šo ražošanas līdzekļu un paņēmienu pasauli salīdzinām ar mūsu uz muitu un kontingentu barjēriem balstīto rūpniecību, kas strādā ar importētiem meistariem un kučas dažos uzņēmumos netikai nekad vēl nevienam nav ienākusi galvā doma par s a v u konstrukciju un metožu meklēšanu, kas tā tad iet kādam citam astē un kur pat dažreiz nav ne elementāro ražošanas kontroles līdzekļu ne arī techniskā personāla, kas ar tiem prot apieties, vai tad nepaceļas bažas, kas būs ar šiem uzņēmumiem, kad reiz nolūzīs muitu barjēri. Un jalūzt tiem būs. Bet tad būs par vēlu skriet palīgā uz SOS saucieniem. Tie, kas tagad slēpjas aiz papīru kaudzēm no dzives cīņas skarbā, bet reizē arī svaigā vēja, neizglābs neviena grimstoša kuča, bet grims tiem līdz ar savām papīru kaudzēm.

Bet vai tad vispār iespējams mēroties ar lielo industrijas zemu kolosālo spēku koncentrāciju un to darbības spraigumu? Vai šis jautājums neskan gluži tāpat, kā kādreiz uzstādītais tāds: vai iespējams 1,5 miljoniem latviešu nodibināt patstāvīgu valsti grandiozu lielvalstu vidū. Bija daudz, kam tādas ticības nebija un varbūt nedaudziem tā sākumā bija. Un viņi arī to nodibināja. Pietiks arī tagad ticīgo, kas uz pirmo jautājumu teiks «jā». Mēs sacentīsimies un uzvarēsim. Lai tā domātu un runātu, nav jātic brīnumiem, bet jāredz fakti, aiz kučiem varbūt arī slēpjas brīnums, bet jau noticis brīnums. Viens tāds fakts pietiekoši neuzbāzīgs, lai to daudzi nepamanītu, bet tam fundamentāla nozīme. Ja ieskatāmies mūsu lauksaimniecības gaitās pēdējos 15 gados, tad redzēsim, ka zemkopji straujā tempā mainījuši ražošanas metodes un pašus ražojumus. Šis pārmaiņas bija vajadzīgas, lai pielaikotos pasaules tirgum. Un to spēja veikt latviešu zemnieks, tikko atbrīvojies no svešā jūga, vēl nepaspējis atvilkta elpu no

kaŗa briesmām un postijumiem, cīnīdamies ar laukstrādnieku trūkumu un iznesdams uz saviem pleciem lauksaimniecības ražojumu cenu sabrukumu. Īsā laikā viņš tā uzlabojis savu ražojumu kvalitāti, ka tie nostājas pasaules tirgū pirmās vietās un ievērojami samazinājis ražošanas izdevumus. Ja tādu elastību, progresivitāti un pielaikošanās spējas parāda zemnieks, kas ikviens zemē ir viskonservātīvākais iedzīvotājs, un pat ja tas ir latviešu zemnieks, par kuru intelligētāka nekur nav, — tad tas tomēr dod pamatu vislielākam optimismam un izklaidē visas šaubas par to, vai latvietis var ieķauties tajā dināmiskajā pasaule.

Bet ja nu tāds mūsu zemnieks, kuram mēs visi tik tuvi, vai tad aktīvitātes trūkums, mīkstāulība vai pat glēvulība un garīgā miegainība varētu būt latviešu rakstura permanentas ipašības? Nav ne mazāko šaubu, ka tās n e p a v i s a m n a v l a t v i s k a s, tikai nezin vai pie teikties kāds autors, kas tās kādai latviešu daļai iepotējis.

Varētu vēl mēģināt apšaubīt latviešu spēju vispusību ar aizrādījumu, ka latvietis stiprs tikai tikmēr, kamēr nav atrāvies no zemes, bet citam darbam maz spējīgs. Uz to ar darbiem atbildējuši tie namdarī, mūrnieki, krāsotāji, galddarītāji un vienkāršie melna darba strādnieki, kas pastalās ienāca Rīgā, lai īsā laikā klūtu par namu ipašniekiem un Rīgas saimniekiem. Atbildi devusi arī daiļamatniecības izstāde, ko apbrīnoja ārzemnieki un par kuru visvairāk bijām pārsteigtī mēs paši. Stai gājot pa šo izstādi bija tāda sajūta, kā šķirstot greznu latvju dainu sējumu, šo latviešu gara nemirstības liecību grāmatu. Izstādes eksponāti skaidri parādīja lielās latviešu spējas it īpaši tādās ražošanas nozarēs, kur noteicošā loma individuālam darbam, izdomai, gaumei, samēra sajūtai. Šajā virzienā būtu arī izkopjama tautas nodarbošanās plašākos apmē-

ros, piesaistot to daiļamatniecībai, smalkmēchanikai, augstvērtīgu izstrādājumu ražošanai.

Kas tad nu jādara, lai latvietis, arī pilsētas latvietis, intelligēntais latvietis atrastu pats sevi. Vispirms jāatkratās no visa nelatviskā, kas bojā latvieša raksturu. Tas sasniedzams audzināšanas ceļā attiecieties uz jaunatni un pašaudzīnāšanas ceļā, attiecieties uz vecāko paaudzi. Mums stipri traucē attīstīt garīgo rosību samērā trūkums sabiedriskajā dzīvē, kur pārāk daudz vēribas piegriežam ārišķībām. Ar tām savukārt saistīti prāvi izdevumi. Šī ārējāasta laupa mums neatkarību un kustības brīvību, bieži stipri nomāc mūsu latvisko gaumi un nelauj dot valu progresīvajām tieksmēm, kurām sekojot dzīve kļūtu pilnīgāka un spožāka un atraisītos tas latvietis, bez kurā nav domājama

patstāvīga, uzziiedoša un mūžīga Latvija.

Savelkot beigās kopā visu teikto par to, kas mums darāms, lai sargātu, glabātu un paturētu mūsu patstāvīgo Latviju, redzam, ka pasīvitatē un mīkstčaulība nav latviskas. Mums jāatkratās raksturā no visa svešā un jāatrod sevī kungs, kas grib radīt, vadīt un valdīt. Jāiekļaujas laikmeta gara tempā. Jāiemīl zeme, fabrika, aukstā matērija, kurā jāiedveš gars, melnais metalls, kas jāpārvērš spožos darba rīkos. Jāmetas trauksmes un sacensības virpuli, kādu prasa tautu pastāvēšana. Līdzās nemainīgām skaistuma formām jāliek arī vijīgā nemitīgās maiņas burvība. Lielām valstīm līdzās varam stāvēt tikai cieši saistīti, vienas grības vadīti, ne viena enerģijas kvanta lieki neizšķiežot. Tad Latvija būs mūžīga nevien sapņos, bet arī īsteneibā.